

DE CĂLĂUZA SUFLETELOR. PREOȚII ROMÂNI DIN FOSTUL DISTRICT NĂSĂUD IN ANII MARELUI RĂZBOI*

Andreea-Emanuela Trifan**

Abstract. *One of the most important institutions for the Romanians living within the Austro-Hungarian Empire was the church. The evolution of communities during the Great War was largely due to the efforts made by priests. The Hungarian authorities were supported in their dialogue with the Romanian Transylvanians, especially in the traditional rural world, by the priests, representatives of the Church. This presentation aims to emphasize the role the clergy played in the traditional Romanian community during the Great War. The priest accumulates multiple qualities in the world of the village: he combines a spiritual moral authority with a natural-political one, being also a good steward, all these defining him as an example to be followed. The communication between priests and believers became more important during the whole period of the Great War. The priest was always considered the wisest within the community he cared for. The clergy played an essential role in supporting the internal and external front mostly by mobilizing the population. Moreover, the priest held one of the most important functions in the community, always being an observer, but at the same time a mediator between the authorities and the locals, respectively between citizens in general, all throughout the conflict. It was the clergy's task to prevent divergences, to observe and report possible abuses.*

Keywords: World War One, home front, priests, District of Năsăud, Church

În mentalitatea tradițională, Biserica a ocupat un loc privilegiat între factorii de autoritate cu care Statul a intrat în contact. Pentru că românii care au trăit multă vreme sub stăpâniri străine, preoțimea a trebuit să își asume și un rol în viața politică: însuși începutul acțiunii de recunoaștere a națiunii române a fost legat de numele episcopului Inocențiu Micu. Preotul asuma calități multiple în lumea satului, acesta îmbină o

---

* Redactarea acestei lucrări a fost posibilă cu suport financiar oferit în cadrul proiectului „Educație antreprenorială și consiliere profesională pentru doctoranzi și cercetători postdoctorali în vederea organizării transferului de cunoaștere din domeniul științelor socio-umaniste către piața muncii (ATRiUM)”: POCU/380/6/13/123343, cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020.

** Doctorand, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca; email: emanuela.trifan@gmail.com

„Anuarul Institutului de Istorie «George Barițiu» din Cluj-Napoca. Series Historica”, LIX, 2020, Supliment, 2, *Lucrările conferinței internaționale online „ROMANIA-ITALIA-EUROPA. Evoluții istorice - Dinamici culturale - Relații internaționale”, 16-18 septembrie 2020*, p. 319-327.

autoritate spiritual-morală cu una natural-politică fiind de asemenea un bun gospodar, fapt ce îl definea a fi un exemplu de urmat¹. Preotul trebuia să îndrume cu grijă comunitatea, dar să fie și atent la buna cărmuire administrativă a bisericii, pentru a nu ajunge într-un impas material.

În această lucrare îmi propun să urmăresc modul prin care preoții au participat la susținerea comunităților în timpul Marelui Război. Prezenta lucrare reprezintă doar punctul de plecare spre o cercetare mai amănunțită a realităților întâmpinate de preoții din fostele comune grănicerești năsăudene în cei patru ani de război. Majoritatea informațiilor beneficiază de un suport documentar substanțial. Sursele arhivistice inedite ce stau la baza cercetării, se păstrează în depozitele Serviciului Județean Bistrița al Arhivelor Naționale ale României. Documentele păstrate permit cercetarea activității preoților în susținerea frontului intern și extern prin mobilizarea populației din fostul District Năsăud în timpul Primului Război Mondial.

Din punct de vedere confesional în zona fostului regiment grăniceresc, dintre cele 44 de comunități analizate, 8 erau ortodoxe, 34 erau greco-catolice, iar 2 comunități erau mixte. Din punct de vedere jurisdicțional, cele ortodoxe se aflau sub jurisdicția mitropoliei ortodoxe a Transilvaniei, în vreme ce parohiile unite intrau în arealul episcopiei unite de Gherla. Dacă în fruntea mitropoliei ortodoxe, declanșarea războiului îl găsea pe mitropolitul Ioan Meșianu, la Gherla, episcop era Vasile Hossu.

Lider spiritual, autoritate morală în comunitate

Atât ierarhii ortodocși cât și cei uniți s-au dovedit preocupați, încă din vara anului 1914 de practicarea vieții spirituale a clerului și a credincioșilor². Preoții s-au asigurat că populația nu se îndepărtează de Biserică, ci chiar din contră, este și mai activă la slujbele religioase, prin care s-a menținut astfel moralul ridicat al celor rămași acasă. Posibilele turbulențe care ar fi putut să apară în societatea marcată de consecințele războiului au fost preîntâmpinate prin multiplele circulare emise. Acestea tratau teme biblice, fiind evidențiate cele trei virtuți teologice: credința, nădejdea și dragostea³.

Comunicarea dintre preot și credincioși, a devenit mult mai importantă pe întreaga durată a Marelui Război. Preotul a fost dintotdeauna perceput drept unul dintre cei mai înțelepți în comunitatea pe care o avea în grijă. Clerul din zona fostului District Grăniceresc Năsăud a fost mai aproape de credincioși, pe care i-a încurajat cu

¹ Eugenia Bârlea, *Perspectiva lumii rurale asupra Primului Război Mondial*, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2004, p. 45.

² Marius Eppel, *Un mitropolit și epoca sa. Vasile Mangra (1850-1918)*, Cluj-Napoca, Edit. Presa Universitară Clujeană, 2006, p. 368.

³ *Ibidem*.

sfaturi, pentru ca aceștia să facă față unei situații nemaiîntâlnite până atunci. Un astfel de exemplu a fost în parohia Șoimuș. Preotul a ținut slujba Sfântului Paraclis în fiecare seară de la începerea războiului, aceasta fiind închinată locuitorilor care au fost înrolați și despărțiți de familie⁴. Astfel de exemple regăsim în rapoartele preoților de pe Valea Bârgăului, Valea Ilvelor, precum și din restul localităților foste grănicerești studiate. Preotul a îndemnat credincioșii ca în zilele de sărbătoare mare sau în posturi, mai ales în timpul războiului, să fie prezenți cu toții la slujbe, iar frecventarea birturilor să fie mai scăzută⁵. În Fondul Vicariatului Rodnei se regăsesc documente din Salva, trimise ca răspuns la circularele primite. Aceste documente atestă numărul mare de credincioși care au participat la rugăciunile Paraclisului în zilele postului, era menționată prezența crescută a femeilor, fiindcă bărbații erau duși la „miliție”⁶. Astfel de rapoarte au fost trimise spre Vicariatul Rodnei din toate localitățile foste grănicerești.

Un alt exemplu a fost în localitatea Rodna. Preotul a relatat în raportul din 26 Octombrie 1914 înaintat spre Vicariat, faptul că la slujba paraclisului în perioada 13-28 August au participat în fiecare seară între 400 și 700 de credincioși. Acesta a detaliat participarea numerică a comunității la slujbă. Astfel prezența bărbaților a fost mai scăzută cu aproximativ 30%, dată de mobilizarea bărbaților pe front. Cu toate acestea femeile din localitate au luat cu toate parte la slujbele de seară. În acest timp s-au mărturisit 260 femei și 45 bărbați⁷. Astfel de rapoarte există în toate localitățile foste grănicerești năsăudene, mai ales la începutul războiului. Acest fapt demonstrează credința comunităților și în același timp nevoia comunicării cu divinitatea în noua situație a războiului, impusă de numeroase temeri și gânduri.

Un moment crucial, atât pentru clerul român cât și pentru credincioși, a fost interdicția – menținută pe toată perioada războiului - de a participa la unele pelerinaje la mănăstiri, așa cum era cel prilejuit de Sărbătoarea Adormirii Maici Domnului, din 15 august. Epidemia de holeră sau tifos a fost o altă cauză pentru care nu se permitea pelerinajul la mănăstirea Nicula⁸. Un alt motiv de întristare a populației a fost interdicția tragerii clopotelor în momente importante pentru societatea tradițional-religioasă. Amestecul autorităților în forma de manifestare a credinței, prin interzicerea unor slujbe, practici religioase, cum este înroșirea ouălor de Paști, a creat nemulțumiri și deznădejde în rândul enoriașilor. Părintele Pamfil, preot în parohia greco-ortodoxă

⁴ Adrian Onofreiu, *Restituirii istorice. Cronica parohiei greco-catolice Șoimuș scrisă de Ioan Baciu*, „Revista Bistriței”, XXVI/2012, p. 187.

⁵ Arhivele Naționale, Serviciul Județean Bistrița-Năsăud [infra: ANSJB], fond *Oficiu parohial ortodox-român Galații Bistriței*, dos. nr. 18, f. 2.

⁶ SJB, fond *Vicariatul Rodnei*, dos. nr. 1144, f. 21.

⁷ *Ibidem*, dos. nr. 1140, f. 19.

⁸ *Ibidem*, dos. nr. 1163, f. 1v.

Șanț, surprinde marea dezamăgire a populației, în special a copiilor, prin mărturiile din care aflăm că existau chiar și pedepse pentru nerespectarea ordinului ministerial. Astfel, „în Ziua Învierii (23.IV) ieșeau din case supărați pentru că nu primeau ouă roșii. Se dădeau în schimb câte doi fileri. La biserică nu s-a dat, de asemenea, nici un ou roșu”⁹.

Pregătiți pentru orice situație, preoții au fost sfătuiți, prin intermediul circularelor, să nu își „părăsească parohiile nici în caz de năvălire a dușmanului”¹⁰. Aceștia reprezentau modelul pentru comunitate și erau cei de la care se cerea să rămână fermi, calmi și plini de speranță în bine pentru a oferi liniște credincioșilor. Un alt motiv a fost menținerea ordinii în parohiile din care făceau parte

Într-o lume rurală bulversată de ororile unui război cum nu mai fusese vreodată, pe umerii preoților a apăsat responsabilitatea de a-i consola pe cei rămași fără soți, tați, copii. Îndrumătorii spirituali au oferit speranță populației și chiar mai mult, au găsit puterea pentru a-i convinge să depună mai departe tributul lor, jertfa lor pe altarul patriei multinaționale. În acest sens, mesajul transmis pe cale ierarhică era unul de încurajare, un îndemn adresat credincioșilor de a-și pune nădejdea în mila cerească, de a se împăca cu soarta, indiferent care ar fi fost finalul războiului¹¹.

Funcționar al statului, însărcinat cu evidența populației în comunitate

Preotul, ca prima autoritate morală și spirituală a comunității religioase, a parohiei, era, un mesager al directivelor venite dinspre factorii de decizie politică și autoritățile religioase, dar în același timp el deținea și rolul unui funcționar civil, care trebuia să aplice acele directive. În sarcina preotului mai intra și obligația de a alcătui scrisorile periodice, respectiv matricolele născuților, botezaților, cununaților, decedaților din parohie și de a ajuta autoritățile administrative la conscrierea tinerilor la armată sau miliție¹².

Cei care au plecat pe front erau înregistrați cu numele lor, localitatea de proveniență, statutul civil și numărul de copii, dacă era cazul. Astfel de exemple regăsim în rapoarte trimise de preoți către Protopopiatul Ortodox Român Bistrița¹³, precum și în comunitățile greco-catolice foste grănicerești. Preoții, conform circularelor, au ținut de asemenea evidența celor care au pierit în război, respectiv a

⁹ Florea Grapini, *Cartea vieții părintelui Pamfil*, Suceava, Edit. Mușatinii, 2003, p. 356.

¹⁰ ANSJB, fond *Protopopiatul greco-catolic Bistrița*, dos. nr. 332, f. 8.

¹¹ Mirela Popa-Andrei, *Ipostaze ale preotului în comunitățile românești din Transilvania în anii Marelui Război*, „Anuarul de Istorie a institutului „George Barițiu”, Cluj-Napoca, Series Historica, LXI, 2017, p. 248-249.

¹² *Ibidem*, p. 249.

¹³ ANSJB, fond *Protopopiatul ortodox-român Bistrița*, dos. nr. 1094, f. 27-33.

celor care s-au întors acasă răniți sau mutilați. În același timp, preoții au fost cei care au observat situația incertă și dureroasă a celor ce plecau pe front. În conspectele emise de preoți au fost și liste cu bărbații care au fost duși pe câmpul de luptă. Un astfel de raport pe care preotul l-a realizat a fost în comuna ortodoxă Mijlocenii-Bârgăului. În anul 1915, din localitate au fost 29 de bărbați mobilizați¹⁴. Aceștia înțelegeau suferința bărbaților care își schimbau brusc viața, fiind cuprinși de îngrijorări și spaime. Preoții au căutat alinare pentru aceste suflete, promițându-le că le vor oferi celor rămași acasă tot ajutorul de care aveau nevoie.

O altă atribuție a clerului era cea de a monitoriza și a comunica autorităților civile și religioase abuzurile, injustițiile, care se produceau în comunități, în special cu privire la ajutoarele care constau în provizii din partea autorităților. Preoții erau solicitați să raporteze dacă există situații în care ajutorul e primit nemotivat, dacă unii mai avuți primesc mai mult decât cei mai săraci și să facă recomandări cu privire la persoanele cărora ar trebui să li se ridice ajutorul¹⁵. În același timp, preotului îi revenea sarcina de a umbla pe la locuințele celor rămași acasă, fiind îndemnați prin circulare și pastorale să-i sfătuiască pe aceștia să nu renunțe la rugăciuni și să își „pună nădejdea în bunul Dumnezeu”, deoarece El este singurul care le poate alina durerile, mai presus de orice ființă omenească¹⁶. Prin îndeplinirea tuturor acestor exigențe, preoții dovedeau astfel că sunt cu adevărat slujitori și „părinți ai poporului”, mai ales că aceștia sunt privilegiați, fiind scutiți de serviciul militar, spre deosebire de mulți alți funcționari ai statului.

În cronică parohiei Mureșenii-Bârgăului, preotul a consemnat situația grea a frontului intern, odată cu intrarea României în război. Acesta surprinde starea morală a societății tradiționale, în care oamenii erau speriați și îngrijorați cu privire la soarta lor. „Tremuram de frica ungurilor nu cumva să fiu suspectat de cel mai mic lucru că îndată te arestau”¹⁷. Ostilitatea și neîncrederea autorităților față de populația română, inclusiv față de preoți, este prezentată foarte sugestiv în Cronică parohiei Mureșenii-Bârgăului, unde parohul consemnează ura ungurilor față de români: „cum, și nu l-ați spânzurat încă pe preot”¹⁸, e o întrebare către un comandant care locuia în casa parohială; el a cerut control în biserică, să vadă dacă nu este un capăt de fir (telefon)¹⁹.

¹⁴ *Ibidem*, f. 35.

¹⁵ Idem, fond *Oficiu parohial greco-catolic Năsăud*, dos. 1, f. 36.

¹⁶ Idem, fond *Oficiu parohial ortodox-român Galații Bistriței*, dos. 4, f. 4.

¹⁷ Idem, fond *Oficiul parohial greco-catolic român Mureșenii-Bârgăului, Cronică parohiei Mureșenii-Bârgăului*, f. 24.

¹⁸ *Ibidem*, f. 26.

¹⁹ *Ibidem*.

Aceste mărturisiri sugerează că nici preoții, deși aveau un statut privilegiat în societatea sătească, nu erau scutiți de abuzurile autorităților. Din contră, clericii erau primii care intrau în vizorul lor, fiind supuși la numeroase percheziții, controale și interogări. Un bun exemplu îl regăsim în cronica părintelui Pamfil din timpul războiului, care relatează despre sosirea trupelor maghiare în comună, când soldații se mirau „de munții noștri înalți, zicând că cum vor putea ei bate? Eu le-am răspuns că vor fi decimați de ruși, și de vor cuteza a înainta de la Bucovina spre Moldova, îi vor beli (jupui) românii, care o să-i bată pe munți. Atunci, un husar a și scos sabia asupra mea și a strigat că ce-i laud pe români?”²⁰. Situația care a fost prezentată exemplifică foarte bine atitudinea ostilă și abuzivă care se revărsa asupra românilor și, desigur, a preoților. Preotul continuă, prin consemnarea unor întâmplări petrecute la câteva zile după evenimentul prezentat, când trupele ungarilor s-au întors înfrânte, numărul cailor fiind mai mare decât al soldaților. Preotul și-a luat libertatea să întrebe ce s-a întâmplat cu soldații de la cai. Răspunsul primit avea o altă tonalitate, din el lipsind amenințarea: „i-au luat rusul, dar acum nu mai ridică sabia asupra mea, ca nu o mai are”²¹. Din aceste relatări deducem speranța poporului român de eliberare și unire cu România.

Intermediar între comunitate și autorități

În timpul marelui război, Biserica a rămas în continuare instituția intermediară între autoritatea politică și masa credincioșilor²². Autoritățile maghiare au încercat să influențeze atitudinea populației române încă de la începutul războiului, prin intermediul clerului. Astfel, s-a încercat folosirea discursului reprezentanților Bisericii, atât pentru a convinge populația să se înroleze voluntar în armata austro-ungară, cât și pentru a mobiliza populația rămasă acasă prin intermediul unei propagande în favoarea păstrării calmului, a măsurilor necesare pentru suplinirea muncii celor care erau recrutați²³.

Preoții au fost îndemnați prin circulara din 21 iulie 1914 să anime poporul, să-l îndemne să fie bun și să ofere ajutor celor care se aflau în nevoie: „să sară întru ajutorul celor rămași acasă fără brațe destoinice și suficiente de lucru dintre consăteni, și din facere de bine să adune de pe câmp și rodul acestora”²⁴. Astfel se pune mare accent pe milostenia pe care preoții trebuiau să o cultive și să o mențină în comunitățile

²⁰ Florea Grapini, *op. cit.* p. 358.

²¹ *Ibidem.*

²² Eugenia Bârlea, *op. cit.*, p. 131.

²³ Ioana Elena Ignat, *op. cit.*, p. 172.

²⁴ ANSJB, fond *Oficiu parohial ortodox-român Galații Bistriței*, dos. nr. 4, f. 41.

pe care le patronau. Aceștia erau cei însărcinați să medieze relația de înțelegere *cu primăria și cu oamenii de frunte din comună*²⁵.

Așadar, preotul ocupă unul dintre cele mai importante roluri în comunitate, el fiind în permanență un observator, dar în același timp și un mediator între autorități și localnici, respectiv între cetățeni, pe toată durata conflictului. Lui îi revine sarcina de a preîntâmpina divergențele, de a observa și sesiza eventualele abuzuri.

Situația precară a credincioșilor era cauzată și de numeroasele colecte la care erau supuși încă de la începutul războiului, care pe parcurs au devenit tot mai dese și mai amănunțite, colectându-se tot ce se putea și era considerat necesar pentru război. Preoții aveau datoria de a înștiința populația și de multe ori ei erau cei care trebuiau să colecteze sumele de bani. Astfel, Oficiile parohiale erau înștiințate printr-un circular trimis de Episcopul Vasile, la 12 noiembrie 1914, că prin clerul din întreaga dieceză se efectua apelul la un împrumut de război al guvernului pentru cetățenii imperiului. Se menționa că situația economică a pieței financiare a fost favorabilă și că împrumuturile erau avantajoase, astfel încât puteau să participe toți locuitorii. Desigur, pentru realizarea acestor împrumuturi s-a făcut apel la „sentimentul patriotic gata spre jertfire”.

Colectele au fost într-un număr mare în timpul anilor de război, însă după un an-doi, suma care se aduna devenea tot mai mică²⁶. Această situație era normală și preoții se confruntau peste tot cu aceleași probleme. Populația era săracă și se afla în continuă sărăcire din cauza numeroaselor perchiziții efectuate de autorități. Preoții erau tot mai presați să adune sume cât mai mari, de multe ori aproape imposibil de realizat. Oficiul parohial trebuia să colecteze „pânzături” pentru soldații din război și să le petecească pe cele vechi prin tinerimea școlară, pe calea primăriilor comunale, iar preotul trebuia să dea vestea în sat²⁷. De asemenea, mai sunt înregistrate alte colecte de bani realizate prin primăria comunală, colecta de vestimentație pentru ajutorul soldaților răniți în război sau pentru Orfelinatul din Blaj. La toate acestea populația a răspuns după posibilități, și odată cu înaintarea în război, colectele și-au pierdut din dinamica pe care au avut-o la început. Poporul nu a mai reușit să răspundă în mod pozitiv sau la fel de entuziast.

În zona fostului District Năsăud în rapoartele parohiilor este consemnat numărul mare de colecte care s-a realizat pentru răniți, ajutoare de război. În sursele inedite existente s-au păstrat colectele care au fost realizate pentru spitalul din Bistrița, prin eforturile femeilor care au renunțat la lucrurile personale. La începutul războiului, numărul obiectelor donate era mult mai mare decât în următorii ani după cum se

---

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Idem*, fond *Oficiul parohial greco-catolic Năsăud*, dos. nr. 27, f. 6.

²⁷ *Idem*, fond *Oficiul parohial greco-catolic Mureșenii Bârgăului*, dos. nr. 4, f. 91.

observă din numeroasele însemnări. Iată câteva date ilustrative în acest sens: în comuna Suplai, în data de 26.I.1915, s-au colectat: 23 de cămăși, 30 de izmene, 26 de ștergare, 15 lespede, 1 țol, 7 fețe de pernă, 6 bucăți de pânză, 2 batiste²⁸. În aceeași perioadă s-au făcut colecte și în comunele Leșu, Mocod, Romuli, Nepos, unde de la 78 de donatori s-au colectat 21 de perne, 77 de fețe pentru perne, 23 de cearceafuri, 89 de ștergare, 78 de cămăși și 67 de pantaloni. Toate acestea reprezintă munca femeilor, deoarece ele erau cele care, cu multă muncă, confecționau toate acestea. În comunele mai mari, precum Feldru, donațiile erau și mai consistente: femeile din Feldru au cedat 244 de cămăși, 183 de pantaloni albi, 193 de ștergare, 11 perine de la 142 de donatori²⁹. Numărul mare de cămăși și pantaloni albi se datorează și faptului că, rămase fără soți, femeile nu puteau motiva necesitatea acestora atâta timp cât nu avea cine să le poarte. În anul 1915, din Parohia Parva s-au colectat sume în bani de 6030 coroane³⁰, drept împrumut de război. Sumele adunate începeau să fie tot mai mici din cauza numeroaselor colecte dar și a creșterii prețurilor.

Probabil unul dintre cele mai dramatice momente, pentru societatea tradițională și a credincioșilor, în special a celor aflați în lumea rurală, a fost momentul în care bisericile au trebuit să renunțe la clopotele lor. Rechiziționarea clopotelor a însemnat pentru toate comunitățile austro-ungare un sacrificiu enorm și dureros³¹. Preoții s-au luptat cât au putut ei de mult cu autoritățile și au încercat toate metodele pentru a împiedica rechiziționarea acestora. Majoritatea nu au izbândit nimic și au rămas fără simbolul cel mai important al unei comunități, care pe lângă valoarea sa numerică, era deosebit de important pentru semnificația istorică și mai ales pentru spiritualitatea sa. Clopotele bisericilor erau cele care dădeau viață comunității. Ele vesteau momentele importante într-o societate tradițională, deprinsă să audă clopotul atunci când mergea la biserică, în timpul slujbelor, în zilele de sărbătoare. Clopotele vesteau nunțile, botezurile sau decesele într-o comunitate tradițională. Clopotele erau singurul sunet puternic care se putea auzi în comunitățile sătești, marcau teritoriul satului și trebuiau să fie auzite din orice margine teritorială a localității³².

Misiunea cedării clopotelor bisericii a fost dureroasă. Astfel, în parohia Șanț, preotul consemna că în ziua de 11 iulie, în „ajunul sărbătoririi a 10 ani de la sfințirea bisericii la ora 8 a.m. ne trezim că vine o comisiune militară prezentându-se la mine, după care a luat din turnul bisericii, 4 clopote lăsând numai unul. În aceeași zi la ora 8,

---

²⁸ Idem, fond *Vicariatul Rodnei*, dos. 1166, 1915, f. 2-3v.

²⁹ *Ibidem*, f. 1, 4-14.

³⁰ *Ibidem*, f. 45.

³¹ Claire Morelon, *Sounds of loss: church bells, place and time in the Habsbourg Empire During the First World War*, „Past & Present”, 244, Issue 1, August 2019, p. 196.

³² *Ibidem*.

al lăsat de s-au tras toate clopotele, ca semn de rămas – bun de la locul lor destinat și am rostit Sfânta Liturghie. Apoi, am privit cum le-au aruncat din turn cu mine fiind și poporeni, care se aflau pe acasă din întâmplare, cum și soldătimea ce era așezată aici, de pe fronturile de luptă. S-a luat Protocol despre clopote, și pe fotografie, iar pe ele s-a încrustat XXI – 15³³. Confiscarea clopotelor a fost consemnată și la parohia Bistrița-Bârgăului de către preot, respectiv la Colibița, unde în data de 18 iulie 1916 a rămas un sigur clopot, a cărui folosință era interzisă din luna septembrie³⁴.

Pentru a preveni luarea clopotelor, unele comunitățile sătești din imperiului austro-ungar au apelat la metoda semnificației istorice a clopotului³⁵. Preotul din localitatea Mărișelu menționa în anul 1917 că cele două clopote deținute de biserică au fost realizate înainte de anul 1700: fiecare cântărea 30 de kilograme, primul având înscrisă data 1666 februarie, iar al doilea – 1679³⁶. Pentru localitatea Șieș preotul a consemnat existența unui clopot din anul 1846, care avea și o mențiune gravată³⁷.

Concluzii

În încheiere putem afirma că preoții din comunitățile greco-catolice și ortodoxe din zona fostului District Grăniceresc Năsăud au ocupat unul dintre cele mai importante roluri în comunitate. Pe parcursul Marelui Război evoluția comunităților studiate a fost datorată în cea mai mare parte eforturilor întreprinse de preot. Autoritățile maghiare au fost intermediare în dialogul lor cu transilvănenii români în special în lumea tradițional rurală prin intermediul preoților, reprezentanți ai Bisericii. Preotul a avut un rol esențial în susținerea frontului intern și extern prin numeroasele colecte pe care le-a realizat. Preotul român, ortodox sau greco-catolic a îndeplinit mai multe roluri pe parcursul războiului. Prin intermediul preoților, cei rămași acasă s-au bucurat în permanență de sprijin moral și material din partea Bisericii.

---

³³ Florea Grapini, *op. cit.*, p. 358.

³⁴ ANSJB, fond *Oficiul parohial greco-catolic Bistrița-Bârgăului*, dos. nr. 16, f. 14.

³⁵ Claire Morelon, *op. cit.*, p. 206.

³⁶ ANSJB, fond *Oficiu parohial greco-catolic Mărișelu*, dos. nr. 5, f. 9.

³⁷ Florea Grapini, *op. cit.*, p. 358.

